

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
FAKULTET ZA ODGOJNE I OBRAZOVNE ZNANOSTI
Sveučilišni izvanredni diplomski studij Ranoga i predškolskog odgoja i obrazovanja

ANDREA KEČINOVIĆ

EKOLOŠKI PROJEKTI U DJEČJEM VRTIĆU

Diplomski rad

Osijek, 2018.

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
FAKULTET ZA ODGOJNE I OBRAZOVNE ZNANOSTI
Sveučilišni izvanredni diplomski studij Ranoga i predškolskog odgoja i obrazovanja

EKOLOŠKI PROJEKTI U DJEČJEM VRTIĆU

DIPLOMSKI RAD

Predmet: Ekologija za održivi razvoj
Mentor: izv. prof. dr. sc. Irella Bogut
Student: Andrea Kečinović
Matični broj: 552
Modul: Ekologija i nacionalna baština

Osijek,
srpanj, 2018.

Zahvaljujem mentorici izv. prof. dr. sc. Irelli Bogut na pomoći i savjetima prilikom izrade diplomskoga rada. Zahvaljujem svim odgojiteljicama koje su sudjelovale u istraživanju i pomogle mi svojim savjetima i sugestijama. Na kraju, zahvaljujem svojoj obitelji koja mi je pružala veliku potporu tijekom cijelog studija.

SAŽETAK

Diplomski rad izrađen je na katedri za Prirodoslovlje iz kolegija Ekologija za održivi razvoj pod vodstvom mentorice izv. prof. dr. sc. Irelle Bogut.

U diplomskome radu opisan je pojam projekt, njegovo značenje, etape i ciklička struktura kao i nekoliko pristupa radu na projektu. Opisan je projektni pristup održivu razvoju, razvijanje ekološke svijesti kod djece te teme koje doprinose razvoju ekološke svijesti.

U istraživačkome dijelu provedena je anketa s odgojiteljicama, a rezultati su prikazani statističkom analizom. Rezultati ankete pokazuju kako su interes djece (80% odgojiteljica) i osobni interes (65% odgojiteljica) najveći motivatori za provođenje projekta. Također, veliki postotak uključivanja roditelja u projekt, putem prikupljanja materijala (72% odgojiteljica) ili uključivanjem u aktivnosti (40%) pokazuje ozbiljno shvaćanje ekoloških projekata te njihovu prezentaciju javnosti. Projekti se najčešće provode s djecom starije predškolske dobi (60% odgojiteljica). Odgojiteljice bi se htjele dodatno educirati ili usavršiti na temu ekoloških projekata i to u vidu novih saznanja o ekologiji (40%), novih aktivnosti (48% odgojiteljica), približavanja ekologije djeci (20%) te dodatnih radionica (16%). Odgojiteljice imaju pozitivan stav o ekološkim projektima, smatraju kako povoljno utječu na razvoj ekološke svijesti (28%), kako djeca puno toga mogu naučiti (16%), kako su korisni, poučni i zanimljivi (28%), kako je važno stvoriti naviku očuvanja okoliša (44%) te kako su potrebni zbog promjena u okolišu (4%).

Istraživanjem se nastojalo saznati koliko odgojitelji u svome radu provode projekte te koliko su projekti tematski vezani uz ekologiju, koje se ekološke teme najčešće obrađuju i koji je općeniti stav odgojitelja o provedbi ekoloških projekata u dječjem vrtiću.

Istraživanje je pokazalo kako odgojiteljice u svome radu provode projekte te projekte tematski vezane uz ekologiju, kao i njihovo pozitivno mišljenje o ekološkim projektima i visoku motiviranost na dodatna stručna usavršavanja i edukacije iz područja ekologije.

Ključne riječi: ekološki projekt, odgojiteljice, ekološka svijest, čuvanje okoliša, istraživanje

SUMMARY

Diploma paper was written in the Department of Natural Science, in the subject Ecology for sustainable development under the supervision of mentor Irella Bogut, Professor Ph.D.

In this diploma paper described are the term project, its meaning, stages and cyclical structure as well as several approaches to the project. A project approach to sustainable development of ecological awareness in children and topics contributing to the development of ecological awareness is also described.

In the research part, a survey was conducted with the educators, and the results are presents by statistical analysis. The survey results show that the interest of children (80% of educators) and the personal interest (65% of educators) are the biggest motivators for the implementation of the project. Also, a large percentage of parents' involvement in a project, material collection (72% of educators) or inclusion in activities (40%) shows a serious understanding of ecological projects and their presentation to the public. Projects are mostly carries out with older preschool children (60% of educators). Educators would like to further educate or improve on ecological projects in the form of new knowledge about ecology (40%), new activities (48% of educators), ecology approaches to children (20%) and additional workshops (16%). Educators have a positive attitude about ecological projects, they consider it beneficial to the development of ecological awareness (28%), as children can learn a lot from ecological projects (16%), consider them useful, instructive and interesting (28%), important in creating a habit of conservation the environment (44%) and the need for changes in the environment (4%). The research sought to find out how many educators in their work are carrying out projects and how many themes are related to ecology, most ecologically themed and the general attitude of educators about the implementation of ecological projects in kindergarten.

The research has shown that the educators in their work are carrying out projects and themes related to ecology, as well as their positive opinion on ecological projects and high motivation for additional professional training and education in the field of ecology.

Key words: ecological project, educators, ecological awareness, environmental protection, research

Sadržaj:

1. UVOD	1
1.1. Cilj diplomskoga rada	3
2. PROJEKT U RANOM ODGOJU I OBRAZOVANJU.....	4
2.1. Konceptija rada na projektima prema autoricama L. Katz i S. Chard	4
2.2. Reggio konceptija rada na projektima	7
2.3. Ciklička struktura projekta	8
2.4. Etape projekta	9
3. PROJEKTNI PRISTUP ODGOJU I OBRAZOVANJU ZA ODRŽIVI RAZVOJ	10
3.1. Osnovna polazišta projektnog pristupa	10
3.2. Odgajatelji i učitelji u projektnu pristupu odgojno – obrazovnu radu	11
4. RAZVIJANJE EKOLOŠKE SVIJEŠTI KOD DJECE.....	12
4.1. Aktivnosti u vrtiću i obitelji koji pridonose razvoju ekološke svijesti predškolske djece	13
5. ISPITANICI I METODE	14
6. REZULTATI I RASPRAVA	14
7. ZAKLJUČAK	30
8. LITERATURA.....	31
9. PRILOZI.....	32

1. UVOD

Projekt je sklop aktivnosti u kojima jedno ili više djece proučava neku temu ili problem, uz primjerenu podršku odgajatelja. Djeca prema vlastitim potrebama i mogućnostima, u suradnji s drugom djecom, poduzimaju različite istraživačke i druge aktivnosti (Slunjski 2001.) Rad na projektu potiče kritičko mišljenje djece te je vrlo važno osiguravanje dovoljno neprekinutog vremena za istraživanje i učenje djeteta.

Kada se govori o održivom razvoju i ekologiji, vrtić je mjesto gdje dijete živi i uči i gdje se najčešće prvi puta susreće s tim pojmovima. Ono što dijete nauči u ranom djetinjstvu, reflektira se na njegovo kasnije znanje, stavove i razmišljanje. Slabo znanje o ekologiji, njenoj važnosti i primjeni u svakodnevnome životu pokazatelj je kako je različitim aktivnostima i projektima djecu potrebno kontinuirano educirati i utjecati na rani razvoj ekološke svijesti. Projekt dovodi do različitih aktivnosti: promatranja, ispitivanja, istraživanja i razumijevanja različitih pojmova vezanih uz određenu temu. Na taj je način djetetu omogućeno širiti znanja do krajnjih granica svojih mogućnosti, aktivirajući pritom sve svoje potencijale i razvijajući mnoge sposobnosti. Vrtić je mjesto gdje dijete živi i uči, gdje se razvija, mjesto gdje upoznaje svoju okolinu.

Ernst Haeckel prvi je definirao ekologiju kao znanstvenu disciplinu. Hrvatski opći leksikon (1996) navodi: „Ekologija je znanost o mnogostrukim odnosima između živih organizama i okoline u kojoj one žive (bilja, životinja)“. Zaštita okoliša definirana je kao sveukupnost mjera za očuvanje prirodnih dobara (vode, tla i zraka) za ljudske potrebe ili interese, a prvenstveno gospodarske i zdravstvene. Pod zaštitom prirode treba razumijevati svrhovito djelovanje čovjeka radi očuvanja neizmjenjivih ili što manje moguće promijenjenih dijelova prirode i procesa potrebnih za život životnih zajednica, ekosustava i prirodnih krajolika, bez obzira na korisnost za čovjeka (Hrvatski opći leksikon, 1996). G. de Haan (1993), smatra kako su u odgoju za okoliš predmet učenja i podučavanja dalekosežne i složene veze. „Granice industrijskog rasta, potrošnja energije, potrošnja neobnovljivih resursa, troškovi visokog životnog standarda za okoliš, tehnike koje manje opterećuju prirodu, problemi prekomjerne urbanizacije i prometa, sve to pripada sadržaju programa današnjeg odgoja za okoliš. Općenito govoreći, odgoj za okoliš bavi se sadržajima egzaktnih istraživanja prirode i društva koji se tiču egzistencijalnih uvjeta, zdravstvenog stanja, izgleda za budućnost te razvojnih mogućnosti čovjeka i režima prirode. obrazovanje za zaštitu prirode tematizira svaku prirodnu pojavu zasebno. Polazi od živih bića u krajoliku i od čovjekovog utjecaja na

taj konkretni komad zemlje. Bavi se regionalnim, lokalnim osobitostima prirodnih pojava kao i uzajamnim odnosom između prirode i kulture na određenom mjestu. U prvom je planu upoznavanje i razumijevanje prirode u njenim osjetilno zamjetljivim pojavama. Obrazovanost za zaštitu prirode znači da poznamo krajolik koji nas okružuje i da ga znamo opisati, te da imamo želju njegovati ga i očuvati za buduće generacije. Prema Erz, W. (1993), „zaštita prirode zasniva se na objektivnim naučnim spoznajama ekologije i na subjektivnim društvenim vrednovanjima istih“. Obrazovanje za okoliš je ciljano stjecanje znanja u funkciji uvećanja sposobnosti i učinkovitosti aktera na području unapređenja zaštite i upravljanja okolišem. Ekološko obrazovanje i obrazovanje za okoliš su komplementarni. Ekološko obrazovanje daje temeljna znanja, temeljnu prirodoslovnu spoznajnu infrastrukturu za stručna i praktična znanja (Lay, V., 1993).

1.1. Cilj diplomskoga rada

Cilj moga diplomskog rada jest istražiti koliko često odgojitelji u dječjim vrtićima provode ekološke projekte, koje su teme tih projekata, koje su aktivnosti najzastupljenije u projektima te mišljenje odgojitelja o ekološkim projektima. Također, ono što sam još željela potaknuti jest dodatno proučavanje ove teme i njena primjena u svakodnevnome radu. Temu sam odabrala zbog želje za dodatnim istraživanjem projekata koji se provode u dječjem vrtiću, posebice ekoloških projekata, zastupljenosti ekoloških sadržaja u odgoju i obrazovanju i njihovog utjecaja na ekološku svijest djece.

Za potrebe diplomskog rada, osmislila sam i provela anketu o zastupljenosti i provedbi ekoloških projekata u dječjim vrtićima.

2. PROJEKT U RANOM ODGOJU I OBRAZOVANJU

Rad na projektu prema Slunjski (2012) jest sklop aktivnosti u kojima jedno ili više djece proučava neku temu ili problem, uz primjerenu podršku odgajatelja. Također, to je i oblik integriranog kurikuluma u kojemu djeca prema vlastitim interesima i mogućnostima, u suradnji s drugom djecom i uz nenametljivu asistenciju odgajatelja, poduzimaju različite istraživačke i druge aktivnosti u kojima aktivno stječu iskustva i znanja te primjenjuju svoje vještine, donose odluke i uče preuzimati odgovornost. Rad na projektu može trajati nekoliko dana, tjedana ili mjeseci, ovisno o dobi djece i prirodi teme.

Slunjski (2001) navodi kako je uloga odgajatelja u projektu poticati djecu da stupaju u interakcije s ljudima i objektima, tj. okruženjem, na način koji ima smisla za djecu. To je način integriranog učenja koji naglašava aktivnu participaciju djece te potiče razvoj znanja i vještina, ali i emocionalnu, moralnu i estetsku senzibilnost djece. Cilj je pomoći djetetu da produbljuje razumijevanje vlastitog iskustva i okruženja u kojem živi.

2.1. Konceptija rada na projektima prema autoricama L. Katz i S. Chard

Katz rad na projektima smatra temeljnim pristupom u integriranom poučavanju djece i određuje ga kao temu koja se zajedno s djecom izučava dublje i potpunije kako bi oni što bolje upoznali i snalazili se u svom neposrednom okruženju (Katz, prema Slunjski, 2001). Radeći na projektu, djeca imaju prilike postavljati pitanja, generirati vlastite teorije i pretpostavke u svezi mogućih odgovora, tražiti odgovore na svoja pitanja, razgovarati s osobama relevantnim za saznavanje o problemu kojim se bave i kojeg istražuju te sudjelovati u raznovrsnim aktivnostima koje će doprinosti razvoju njihovih intelektualnih, ali i socijalnih, emocionalnih, kreativnih i drugih potencijala.

Rad na projektu djeci osigurava kontekst u kojemu mogu razvijati i koristiti svoja intelektualna i socijalna umijeća, koja su za razliku od formalnih konceptija kurikuluma, najviše usmjerena na razvoj njihovih intelektualnih kapaciteta, tj. akademskih znanja. Rad na projektu odvija se u kontekstu koji potiče djecu na pregovaranje, kooperaciju, kolaboraciju, preuzimanje odgovornosti za traženje odgovora, provjeravanje svojih otkrića i traženje vlastitih strategija rješavanja problema. Projekt djecu potiče i na dublje razumijevanje događaja i fenomena koji ih okružuju, na razumijevanje načina na koji rade i kako su napravljene stvari koje svakodnevno susreću, na promatranje i opisivanje poslova kojima se ljudi bave te opreme koje za svoj rad koriste i slično.

Znanja koja djeca steknu te umijeća koja stalno nadograđuju sudjelujući u radu na projektu, podržavaju urođenu sklonost djeteta za istraživanjem i učenjem. Rad na projektu omogućuje im i učenje na prirodan način, tj. u kontekstu koji za njih ima smisla, u situacijama u kojima su intrinzično motivirani za traženje odgovora i na način koji je u skladu s njihovim vlastitim stilom učenja.

Odabrana tema projekta predstavlja dio integriranog kurikulima ili programa unaprijed određenog iako se dopušta fleksibilnost u izboru (Katz, prema Slunjski, 2001) Djeca mogu sudjelovati u odabiru teme kojom će se baviti, tj. koju će kroz određeno vrijeme proučavati. Kriteriji za odabir teme su relevantnost za život djeteta, raspoloživost materijala i potrebne opreme za rad te dostupnost resursa potrebnih za njezin razvoj.

Katz (1989) posebno ističe pravo djeteta na izbore koje bi trebalo biti osigurano na više razina. Svaka razina ima različite implikacije za učenje i razvoj djece. Djeci se kroz projekt nudi mogućnost izbora što će raditi, čime će se baviti, što i kako će istraživati. Odabiru kada će se uključiti u aktivnost, koliko dugo će se zadržati, rukovodeći se vlastitim tempom i poželjnim ritmom izmjene aktivnosti. Posljednja razina odlučivanja djece odnosi se na mjesto koje će za svoju aktivnost odabrati (otvorenije ili zatvorenije mjesto, stojeći ili sjedeći, itd.). Djeca će odabrati i hoće li dijeliti svoju aktivnost te s kime, s kime će se igrati, razgovarati i raditi.

Rad na projektu moguće je globalno podijeliti u tri etape, a to su: planiranje i započinjanje projekta, razvoj projekta i refleksija s evaluacijom.

Rad djece na projektu može započeti na nekoliko načina: jedni projekti započinju kad dijete ili grupa djece pokaže interes za neku pojavu ili problem, drugi tako da odgajatelj odabere i djeci najavi određenu temu, a tema se može odabrati i u dogovoru djece i roditelja (Katz 1989).

U prvoj etapi zadatak odgajatelja jest pomoći djeci u razmjenjivanju iskustava i sagledavanju problema iz različitih perspektiva. U prvim diskusijama potiče djecu na razgovor o temi kako bi doznao što sad o temi znaju, tj. kako neki problem razumiju. Istodobno, on potiče djecu na pronalaženje raznih objekata koji bi mogli poslužiti za konstruiranje objekata vezanih uz temu. Djeca i odgajatelj zajednički izrađuju plan istraživanja na način da postavljaju i bilježe inicijalna pitanja djece na koja će zajednički tražiti odgovore. U ovoj prvoj etapi rada na projektu, odgajatelj promatra djecu u igri te njihovim aktivnostima (dramskim, likovnim, literarnim, itd.) kako bi doznao kako djeca nešto razumiju i kako bi identificirao njihove pogrešne pretpostavke. Prema Katz (1989) u ovoj je etapi naglašena važnost

uključivanja roditelja koje se poziva da razgovaraju s djecom o odabranoj temi projekta kod kuće te da pomognu u pribavljanju potrebnih resursa.

U drugoj etapi rada na projektu, naglasak je na pribavljanju novih informacija, tj. resursa. Djeca istražuju nove informacije, asimiliraju ih u svoja već postojeća znanja, prepoznavaju i revidiraju svoje pogrešne pretpostavke, kroz interakciju s odgajateljem i drugom djecom. Važno je poticati djecu na neovisno korištenje vještina kao što su: opažanje, komuniciranje, crtanje, slikanje, čitanje, računanje i slično. Uloga odgajatelja jest osigurati djeci dovoljno materijala, nuditi im savjete i sugestije o primjerenim načinima izražavanja svojih otkrića i ideja, kako bi podržao i produbio njihov interes, poticao grupnu raspravu i reflektirao proces napredovanja djece s razvojem projekta. Odgajatelj odabire aktivnosti koje će poticati njihovo daljnje razumijevanje problema kojima se bave te im nudi mogućnost da praktično koriste svoje novo znanje. Isto tako, on s djecom raspravlja o rezultatima njihovog učenja i pritom ih potiče na postavljanje novih pitanja, osiguravajući djeci mogućnost stjecanja iskustva “iz prve ruke” kroz posjete važnim mjestima, gostovanje zanimljivih ljudi, neposredno promatranje za aktivnost važnih predmeta, razgovore o zanimljivim događajima, demonstriranje određenih zanimljivih pojava, sakupljanje nekih zanimljivih predmeta, knjiga, fotografija, itd. Odgajatelj stalno osnažuje istraživačka, imaginativna, otkrivačka, kooperativna i sva neovisna ponašanja djeteta. Isto tako, potiče djecu na međusobnu suradnju i zajedničko dolaženje do rješenja problema. Pomaže da uče jedni od drugih, traže savjete međusobno, diskutiraju o mogućim strategijama dolaženja do odgovora i rade zajedno. Prema Katz (1989) već kroz ovu etapu odgajatelj potiče djecu na procjenjivanje svojih postignuća i ostvarenja, s ciljem razvoja povjerenja u vlastite prosudbe čime će se još više baviti kako projekt završava.

Posljednja etapa jest etapa refleksije i evaluacije, što predstavlja svojevrsnu elaboraciju procesa učenja djece, a osobito se vrednuje praktična primjenjivost novih znanja djece. Nova znanja djece odgajatelj može prepoznati promatranjem njihove spontane igre (simboličke ponajviše), ali i putem izložbi na panoima te u njihovim kasnijim raznovrsnim aktivnostima (glazbenim, dramskim, pokretnim). Ponekad se mogu organizirati i grupni sastanci s roditeljima na kojima bi se roditeljima predstavilo što su djeca u posljednje vrijeme učila, kako su učila te korake kojima su prolazila radeći na projektu. Takvi sastanci predstavljaju neku vrstu refleksije djece o novim znanjima svojeg razumijevanja određenih problema i svojeg sadašnjeg znanja.

2.2. Reggio koncepcija rada na projektima

Reggio pristup temelji se na idejama konstruktivizma (Piaget) i socio-konstruktivizma (Vygotsky), višestrukih inteligencija djeteta, različitih ekspresivnih modaliteta djeteta temeljenih na njegovim simboličkim jezicima te uvažavanju i poticanju metarazine učenja djeteta (Slunjski 2012). Polazna osnova ovoga pristupa jest slika odgajatelja o djetetu kao snalažljivom, kompetentnom i snažnom biću. Dijete se shvaća kao osoba bogata potencijalima, znatiželjna za upoznavanje i istraživanje svoje okoline, prirodno zainteresirana za stupanje u socijalne interakcije te interakcije sa svime što okruženje nudi. Dijete je prirodno željno izraziti sebe kroz mnoge simboličke jezike kao što je i otvoreno za izmjenjivanje i reciprocitet. Reggio odgajatelji svoj rad i čitavo prostorno okruženje baziraju na mogućnosti aktivnog i autentičnog stjecanja iskustva djece, razvijajući pristup koji podržava kontinuirani razvoj njihovih potencijala koji se najbolje razvijaju u kontekstu grupnog učenja (Hendrick, prema Slunjski, 2001).

Rad djece na projektima Reggio odgajatelji smatraju okosnicom stjecanja iskustva učenja djece i odgajatelja. Davanje prednosti radu djece na projektima, u odnosu na neke druge strategije učenja, oni temelje na čvrstom uvjerenju u opravdanost učenja kroz rad („learning by doing“), važnosti grupne diskusije u zajedničkom učenju te mogućnosti naknadnog prisjećanja vlastitih ideja i iskustava kao najboljem načinu postizanja boljeg razumijevanja i učenja, ali i meta – orijentaciju (Slunjski 2001.)

Prema Slunjski (2012) riječ „projekt“ u Reggio pristupu povezan je s riječju „projicirati“, a projiciranje koje koriste umjesto klasičnog planiranja mnogo govori o načinu na koji se projekt djece realizira. Prema Reggio pristupu tijekom rada na projektu nije moguće unaprijed planirati, nije ga moguće ranije strukturirati niti je unaprijed određena duljina njegovog trajanja i smjer razvoja. Osnovni kriterij odabira smjera razvoja projekta jest interes djece pa se najveća pažnja pridaje isprobavanju različitih načina na koje bi se interes djece mogao prepoznavati, vizualizirati, pratiti i obogaćivati.

Ideje za projekte potječu iz kontinuiranog stjecanja iskustva djece i odgajatelja u zajedničkom stvaranju znanja te na osnovi praćenja interesa djece. Promatrajući djecu i razgovarajući s njima, odgajatelji u dogovoru s djecom odabiru problem kojim će se više baviti, tj. koji će postati temom projekta. Na taj način počinju istraživanja izrasla na prirodnoj znatiželji djeteta o fascinantnim aspektima svijeta oko njih (sjena, kiša, lokve, biljke i životinje, nađeni objekti, a ne kao sadržaja određenih i strukturiranih od odraslih).

Vezano za temu projekta, odgajatelji pripremaju pitanja koja će postaviti djeci te iznose svoje pretpostavke o tome što bi djecu moglo zanimati te se dogovaraju kako će i kojom tehnikom prikupljati dokumentaciju. Također, u Reggio pristupu odgajatelj ne iznosi specifične ciljeve za svaki projekt unaprijed niti planira unaprijed sadržaje aktivnosti, već ih formulira fleksibilno i stalno ih prilagođava potrebama i interesima djece. Umjesto plana, izrađuje se početna shema koja predstavlja samo inicijalne korake, tj. hipoteze (mogućnosti) koje su oni iznijeli prije susreta s djecom i također hipoteze koje potječu od djece dobivene snimanjem njihovog razgovora i analizom njihovih crteža (Slunjski 2001.) Djecu potiču na razgovor o tome što znaju prije nego projekt započne. To je metalingvistička razina projekta u kojoj djeca kroz svoje grafičke i druge oblike reprezentacije objašnjavaju način na koji nešto razumiju (Slunjski 2012). Ne postoji planiranje u doslovnom smislu riječi već odgajatelji svakodnevnim praćenjem i dokumentiranjem aktivnosti djece „izviđaju“ moguće smjerove aktivnosti, tj. njihov mogući daljnji razvoj „projiciraju“. Sve se aktivnosti odgajatelja za vrijeme rada djece na projektu temelje na poticanju neovisnosti, tj. samostalnosti djece i to u svim područjima njihovog djelovanja. To se slikovito opisuje rečenicom kako maestro učenicima pomaže da nauče svirati, ali ne tako da svira umjesto njih (Hendrick, prema Slunjski, 2001).

2.3. Ciklička struktura projekta

Ciklička struktura projekta prema Slunjski (2012), ima dva ciklusa.

Prvi ciklus

- Odabir i početna razrada teme

Projekt djetetu treba omogućiti razumijevanje vlastitih iskustava i okruženja u kojem živi, osnažiti dispozicije djece kako bi pažljivije promatrali svoje okruženje, treba mu osigurati mogućnost stupanja u raznovrsne interakcije, osigurati i omogućiti otkrivanje prednosti i ograničenja različitih izražajnih medija (Slunjski, 2012). Temi treba pristupati prema relevantnosti za samu djecu, a skica projekta uvijek je fleksibilna te se može mijenjati i nadopunjavati.

- Ustanovljavanje postojećih znanja i interesa i razumijevanja djece

Nužno je umijeće slušanja odgojitelja, promatranja i dokumentiranja aktivnosti djece što dovodi do ustanovljavanja razumijevanja kod djece.

- Zajednička refleksija i planiranje za daljnji rad

Odgojitelji zajednički analiziraju dosadašnji tijek te promišljaju nove mogućnosti razvoja, potičući na taj način raspravu kod djece.

- Realizacija i praćenje dogovorenih aktivnosti

Odgojitelji pristupaju stvaranju uvjeta za aktivnosti koje će se ostvariti na temelju daljnjeg planiranja.

- Evaluacija

Postupci koji uključuju samoevaluaciju i zajedničku evaluaciju. Neki od primjeri pitanja za samoevaluaciju kod odgojitelja: Kako sam poticao i vodio raspravu? Jesam li se izravno uključivao u raspravu? Kako sam djecu slušao? Kako sam im pomogao da se međusobno slušaju i bolje razumiju? Kakva sam pitanja djeci postavljao i čime su ona rezultirala?

Primjeri pitanja zajedničke evaluacije: Je li ti se sviđalo raspravljati s prijateljima? Što te je najviše zanimalo? Jesi li u ovoj raspravi nešto naučio? Oko čega ste se najviše slagali? Čiji način razmišljanja ti se čini najzanimljiviji?

Drugi ciklus

- Daljnja razrada --> novi smjerovi projekta
- Nastavljaju se etape prema etapama iz prvog ciklusa:

Ustanovljavanje postojećih znanja i razumijevanja djece

Zajednička refleksija i planiranje novih resursa učenja

Realizacija i praćenje dogovorenih aktivnosti

Evaluacija o održanim aktivnostima i zajedničko planiranje novih

2.4. Etape projekta

Slunjski (2012) navodi nekoliko etapa projekta:

1. Pripremanje projekta

a) pronalaženje teme (oluja ideja) – znati koja su predznanja i iskustva djece, odgojitelja, roditelja o temi? Hoće li tema osigurati prilike za razvoj osobnih iskustava? Mogu li oni lako doći do potrebnih informacija ili posjetiti teren? Ima li tema vrijednost za našu djecu i je li povezana s njihovim životom i iskustvom? Obavijest roditeljima o projektu (suradnja)

b) formuliranje cilja - Što želimo postići? Na koji ćemo način ostvariti taj cilj? Kako ćemo predstaviti rezultate? Je li korisno u projekt uključiti i druge odgojitelje...? Tko nam može pomoći? Što nam može pomoći u daljnjem radu? (rad u muzeju, arhivu...) Što se može ostvariti individualnim radom, a što u grupi? Koliko članova treba imati pojedina grupa?

c) planiranje projektnoga rada - Kako rad na projektu prilagoditi potrebama djece, odgojitelja? Koje će metode djelovati poticajno i usmjeriti skupine na istraživanje i timski rad? Kako istražiti što više područja dječjih interesa? Kako uključiti što više odgojitelja? Koje stručnjake iz okoline, koji se bave zadanom temom, pozvati u dječji vrtić?

2. Rad na projektu

a) prikupljanje podataka - samostalno obrađivanje, od literature do provođenja eksperimenata, razgovori, intervjui, anketiranje...

b) obrađivanje, analiziranje i sistematiziranje obrađenih podataka

c) predstavljanje rezultata projekta – letak, plakat, brošura, web stranica, film, videozapis

3. Refleksija o projektu

a) grupna procjena (kritička refleksija)

b) samoprocjena

3. PROJEKTNI PRISTUP ODGOJU I OBRAZOVANJU ZA ODRŽIVI RAZVOJ

Projektni pristup održivu razvoju određuje se kao cjelovit način poticanja razvoja osjetljivosti djece/učenika za održivi razvoj. Uzelac (1993) naglašava kako projekt i projektni rad u institucijama ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja nije ništa novo. Radi se o jačem izrazu težnje da se otkrije i slijedi tzv. održivo. On pretpostavlja veću samostalnost škole u organizaciji i vođenju odgojno - obrazovnog procesa, promjenu odnosa između učenika i učitelja, uključivanje drugih osoba iz okruženja i slično.

3.1. Osnovna polazišta projektnog pristupa

Središnja ideja projektnog pristupa jest promicati takve pristupe razvoju osjetljivosti djece/ učenika za održivi razvoj koji postupno i izravno vode ne samo aktivnom stjecanju iskustava i znanja o pojedinim dimenzijama održivosti nego i razvoju odgovarajućih vještina koje olakšavaju aktivno i odgovorno sudjelovanje i korištenje stečenih iskustava i znanja o pitanjima održivosti (Uzelac 2014).

Neka opća polazišta su:

1. U organizaciji projektnog pristupa razvoju osjetljivosti za održivi razvoj, treba imati na umu kako djeca predškolske i mlađe školske dobi imaju manje životnog iskustva, ali veliku radoznalost, želje i potrebe.
2. Djeca mlađe dobi jače doživljavaju one elemente održiva razvoja za koje su više emotivno vezana (npr. životinje, voda, cvijeće).
3. Sačuvati elemente igre i spontanosti, ali i doživljaje divljenja, čuđenja i opreza u okolišu.
4. Voditi brigu o značenju jedinstva između emocionalnog i spoznajnog aspekta doživljaja te o jedinstvu doživljaja i načina izražavanja o održivu razvoju.
5. Omogućiti djeci da izraze svoj doživljaj problema održiva razvoja na način koji ih neće ograničavati i sputavati u tome.
6. Omogućiti cjelovito doživljavanje problema održiva razvoja.

To su neka od polazišta s kojima treba računati jer pojam kvalitete razvoja osjetljivosti djece ovisi upravo o njima. Također je važno dovesti djecu/ učenike u situaciju da osjete potrebu istraživati, odnosno uključiti se u neku djelatnost i obaviti neki zadatak kako bi stekli nova iskustva i produbili razumijevanje stvarnosti okoliša i događanja u njemu. To znači pružiti djeci mogućnost da se igraju, slušaju, pričaju, čitaju, razgovaraju, pišu, slikaju, iščekuju, eksperimentiraju, istražuju i slično u vezi s okolišem i njegovim održivim razvojem.

Rad na projektnoj temi ili problemu o održivu razvoju mora računati i s jasnim određenjem nositelja planiranja projektnog rada koji je odgovoran za njegovu učinkovitost. To je predškolska ustanova, osnovna škola ili neka druga odgojno – obrazovna ustanova. Pomoć u tome, posebice sa stajališta pribavljanja odgovarajućih obavijesti, očekuje se od stručne službe vrtića ili škole i ostalih bitnih činitelja u okolini (Starčević, Uzelac 1999).

3.2. Odgajatelji i učitelji u projektnu pristupu odgojno – obrazovnu radu

Uloga odgajatelja i učitelja te njihove kompetencije ovise ponajprije o značajkama projektnog pristupa u odgoju i obrazovanju za održivi razvoj. Svoju kompetenciju odgajatelji i učitelji potvrđuju: znanjem i senzibilnošću za probleme održiva razvoja, motiviranjem učenika za probleme održiva razvoja, sposobnošću projektnog približavanja tih problema djeci, odnosno učenicima. Projektni pristup proširuje odgajateljeve i učiteljeve pedagoško – metodičke, odnosno organizacijske kompetencije. One se očituju u prihvaćanju, poticanju, usmjeravanju i praćenju interesa i potreba za projektnim radom/ aktivnostima koje dolaze od strane djece/ učenika ili drugih osoba, posebice pojedinih stručnjaka (Uzelac 2014).

4. RAZVIJANJE EKOLOŠKE SVIJESTI KOD DJECE

Odgajatelji su odgovorni razvijati u djece svijest o povezanosti njih samih s prirodnim i proizvedenim okolišem i usađivati im osjetljivost koja će uroditi zadovoljstvom i koristi danas, a u kasnijoj dobi im omogućiti da izrade jasniji pogled na fenomen života, začuđujuće mogućnosti njegova održavanja te se odužiti odgovornim odnosom prema njemu.

Predškolsko dijete uči kretanjem od spontanih, konkretnih, personaliziranih iskustava prema konvencionalnom, društvenom razumijevanju. Da bi mogla naučiti nešto novo, djeca trebaju postati svjesna, biti u mogućnosti da istražuju i propituju, a tek iza toga mogu upotrijebiti i primijeniti ono što su naučila. Taj se proces kontinuirano odvija i reflektira kretanje od neformalnog spontanog konkretno uvjetovanog učenja vođenog dječjim osobnim pravilima prema formalnijem, bogatijem, širem i usmjerenijem učenju, manje ovisnom, udaljenijem od konkretnosti, a bliže konvencionalnim sustavnim pravilima. Proces učenja odvija se u stalnim cikličkim krugovima, a svaki krug počinje od svjesnosti djeteta, preko eksploracije i istraživanja, do upotrebe naučenog znanja (Uzelac 2008).

Shvaćanje temeljnih ekoloških pojmova u predškolske djece nemoguće je postići uskim, fragmentiranim i izoliranim sadržajima. Dijete doživljava svijet oko sebe kao cjelinu. Ono je intrinzično motivirano i želi samo, vlastitim djelovanjem i čitavim svojim bićem doživjeti, istražiti i otkriti svijet.

Odgaj i obrazovanje jest najpogodniji put u razvoju ekološke osjetljivosti djece. U svakoj se prilici potiče dječja aktivnost, samostalnost, suradnju i slobodu u iznošenju osobnih ekoloških viđenja i uvjerenja, omogućava susret s različitim ekološkim ponašanjem i mišljenjem, razvija ekološka kritičnost i stvaralaštvo. Tako se odgaja pojedinac koji će se zalagati za okoliš (Uzelac 2014).

Djetetova ekološka svijest razvijena je onoliko koliko je u odraslih osoba koje ga okružuju jer ono uči po modelu, tj. ako vidi odrasloga kako poštuje prirodu i ono će se poželjeti tako ponašati (Uzelac 2008). Dijete već u prvim godinama života pokazuje interes za istraživanje svijeta. Svoju okolinu istražuje promatranjem i svim ostalim osjetilima, sluhom, njuhom, dodiranjem i okusom. Kako dijete postaje zrelije, to njegove istraživačke aktivnosti postaju složenije, dijete se interesira za svojstva vode, zraka,

tla, želi i može sudjelovati u različitim aktivnostima u vrtiću i obitelji koje potpomažu razvoj ekološkog pristupa životu.

Ono što je najvažnije za razvoj ekološke svijesti jest ljubav prema prirodi. Prema sugestijama UNESCO-a, djeca moraju doći u neposredan i osoban dodir s ljepotom i raznolikošću prirode, a ljubav prema prirodi je ono što će od djece učiniti odgovorne građane.

Znajući da djeca uče zahvaćajući svijet u cjelini, tako da svoja znanja ne segmentiraju, potrebno je u svakodnevne aktivnosti dodati što više ekoloških sadržaja. U tome pomažu projekti na kojima djeca zahvaćaju neki problem u mnogo segmenata. Također, rad na projektima uključuje roditelje koji na taj način sudjeluju u odgoju i obrazovanju svoga djeteta.

4.1. Aktivnosti u vrtiću i obitelji koji pridonose razvoju ekološke svijesti predškolske djece

Kako je za dijete vrlo važan boravak na svježem zraku, tako se preporučuju različite igre u prirodi i okolišu: u šumi, na livadama, na obalama, u parkovima, penjanje po stablima i slično. Također, na dijete povoljno utječu obiteljski odlasci u prirodu jer ono tada vidi kako njegova obitelj voli prirodu, kako u njoj uživa i ne zagađuje ju, kao i različite rekreacije u prirodi: vožnja biciklom, šetnja šumom, izleti u prirodu s vrtićem ili obitelji.

Dijete je od malih nogu potrebno što više uključivati u različite radne obaveze kao što su: briga oko biljaka (vrt, cvijetnjak, voćnjak), briga oko životinja (kućnih ljubimaca) te pospremanje igračkaka. Te aktivnosti djeluju na cjelokupan djetetov psihosocijalni i fizički razvoj te mu stvaraju osjećaj uspješnosti „Ja to mogu, ja to znam“ (Biketa – Caktaš 2008).

Važno je kod djeteta stvoriti i estetski doživljaj prirode/ okoliša, kako bi ono razvilo osjećaj za lijepo i kako bi znali to lijepo i sačuvati. Tome mogu doprinijeti slijedeće aktivnosti: uzgoj cvijeća, aranžiranje cvijeća, izrađivanje umjetničkih tvorevina od prirodnih materijala, npr. od kore drveta, lišća, prešanog cvijeća i slično. Osim toga, u likovnom izražavanju mogu se koristiti različiti otpadni i odložni, neoblikovani materijali poput: kutija, čašica od jogurta i mlijeka, starog papira, itd.

U dječjem vrtiću mogu se provesti i različite eko igre kao što je svrstavanje otpada. Skupljanje, selektiranje te na kraju zbrinjavanje papirne i pet ambalaže obogaćuje djetetov doživljaj, omogućuje mu neposrednu interakciju s okolišem te razvija osjećaj odgovornosti za okoliš.

Također, za pravilan razvoj nekih znanja, umijeća i navika, potrebno je djecu voditi na različite izlete koji su vezani uz shvaćanje i razumijevanje okoliša (zoo vrt, izložba cvijeća, izložba kukaca, itd.)

5. ISPITANICI I METODE

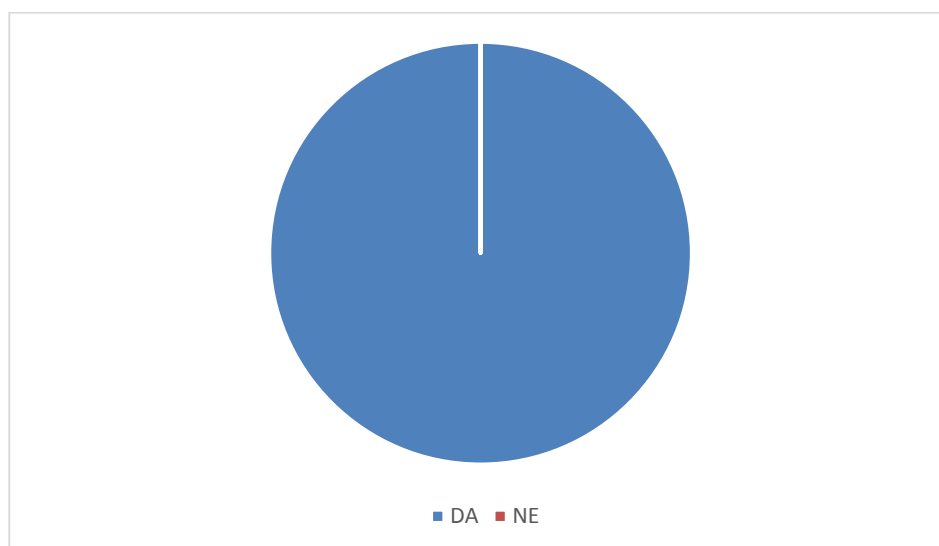
U istraživanju je sudjelovalo 25 odgojiteljica iz DV „Snjeguljica“ iz Osijeka, DV „Pinokio“ iz Donjeg Miholjca te DV „Zvončić“ iz Našica. Anketa se sastojala od 16 pitanja otvorenog, zatvorenog i kombiniranog tipa (Prilog 1). Od 25 odgojiteljica koje su sudjelovale u istraživanju, 8 odgojiteljica ima radni staž manji od 10 godina.

6. REZULTATI I RASPRAVA

U daljnjem se tekstu nalazi analiza anketnih pitanja, a cijela anketa nalazi se u prilogu 1.

1. Pitanje – Provodite li projekte u svome radu?

U ovome pitanju ponuđeni odgovori bili su DA i NE, a čak su sve (25) odgojiteljice (100%) odgovorile Da.

Slika 1. Provođenje projekata

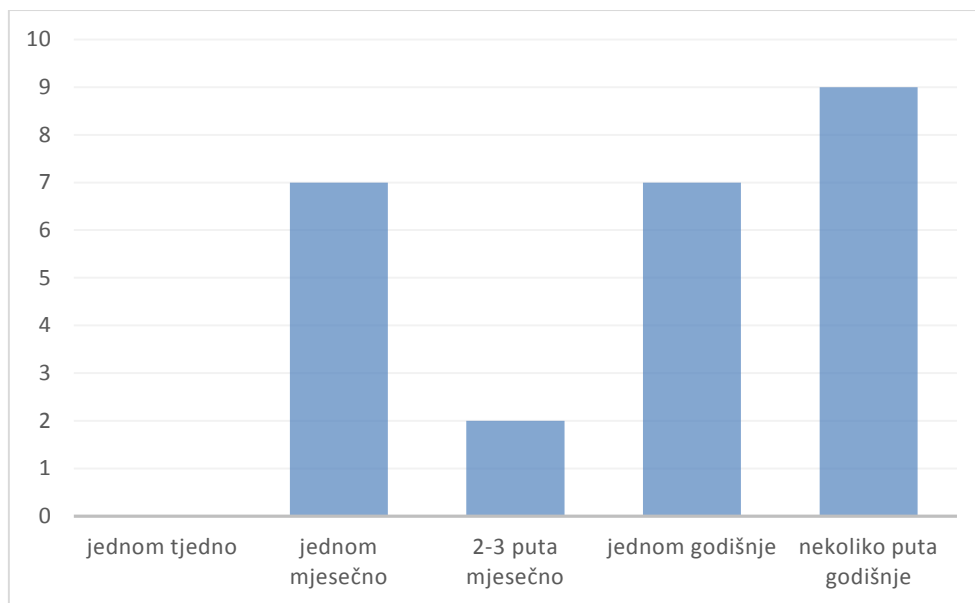
2. Pitanje – Koliko često provodite projekte?

Ponuđeni odgovori su bili:

- a) Jednom tjedno

- b) Jednom mjesečno
- c) 2-3 puta mjesečno
- d) Jednom godišnje
- e) _____

Na slici 2. vidljivo je kako 7 odgojiteljica (28%) projekte provodi jednom mjesečno, 2 odgojiteljice (8%) 2-3 puta mjesečno, 7 odgojiteljica (28%) jednom godišnje, a 9 odgojiteljica (36%) projekte provodi nekoliko puta godišnje. Niti jedna odgojiteljica kao odgovor nije navela jednom tjedno.

Slika 2. Koliko često se provode projekti

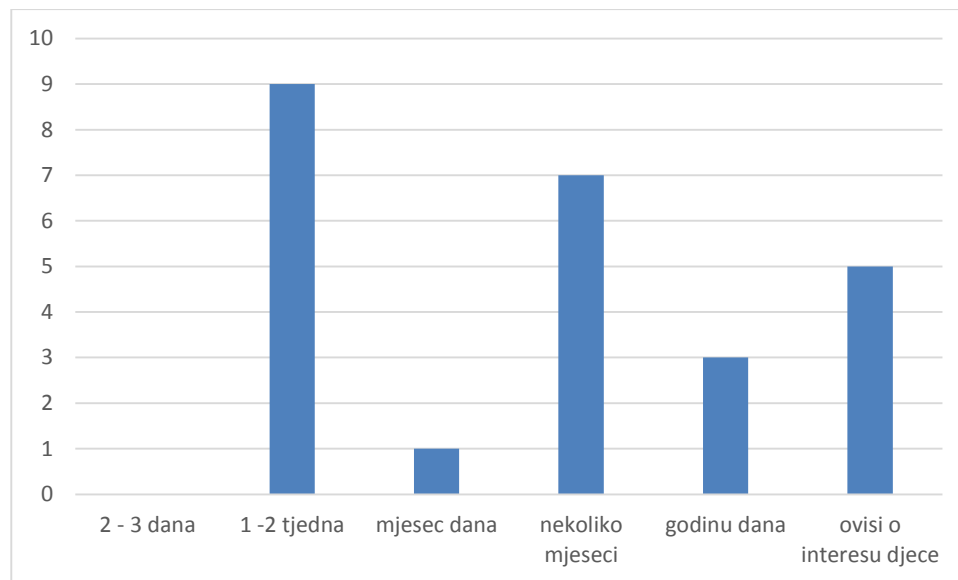
3. Pitanje – Koliko dugo traju projekti koje provodite?

Ponuđeni odgovori su bili:

- a) 2-3 dana
- b) 1-2 tjedna
- c) Mjesec dana
- d) Nekoliko mjeseci
- e) Godinu dana
- f) _____

Na slici 3. vidljivo je kako niti jednoj odgojiteljici projekti ne traju 2-3 dana, 9 odgojiteljica (36%) projekti traju 1-2 tjedna, jednoj odgojiteljici (4%) projekti traju mjesec dana, 7 odgojiteljica (28%) projekti traju nekoliko mjeseci, 3 odgojiteljice

(12%) kao odgovor su navele godinu dana, a 5 odgojiteljica (20%) kao odgovor je navelo ovisno o interesu djece.

Slika 3. Trajanje projekata

4. Pitanje – Navedite projektne teme koje ste do sada provodili.

Na ovo su pitanje odgovorile sve odgojiteljice, a odgovori su bili:

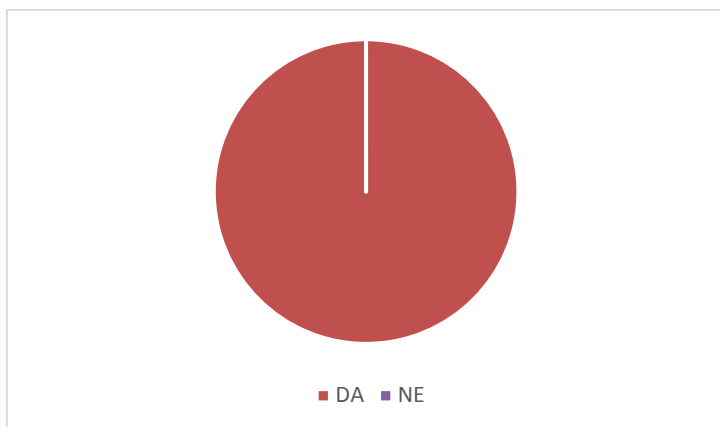
- Život u kapljici vode
- Recikliranje papira
- Jabuka - kraljica voća
- Kad boli – doktora zovi
- Dijete i grad
- Dinosauri
- Egipat
- Stablo
- Od glasa do priče
- Slično u različitosti
- Cvijet za ljepši svijet
- Raketa
- Zdrava hrana
- Volimo šalu
- Putujemo Europom

- Život biljaka
- Kućni ljubimci
- Konji
- Promet
- Tradicijske igre i običaji
- Sklupčao se mali jež
- Plodovi jeseni
- Buđenje novog života
- Indijanci
- Cipele
- Moja obitelj
- Kako je moje selo dobilo ime
- Dječji menadžment
- Nije smeće sve za vreće
- Od kutije do igračaka
- Mlijeko
- U mravinjaku
- Kalendar
- Vrtić bez igračaka
- Mali kreativci
- Magnetizam
- Zastave svijeta

5. Pitanje- Provodite li projekte koji su tematski vezani za ekologiju? (Ako je odgovor DA, napišite koje su to teme.)

Na ovo pitanje sve su odgojiteljice odgovorile s DA.

Slika 4. Provođenje ekoloških projekata

Teme ekoloških projekata koje su provodile:

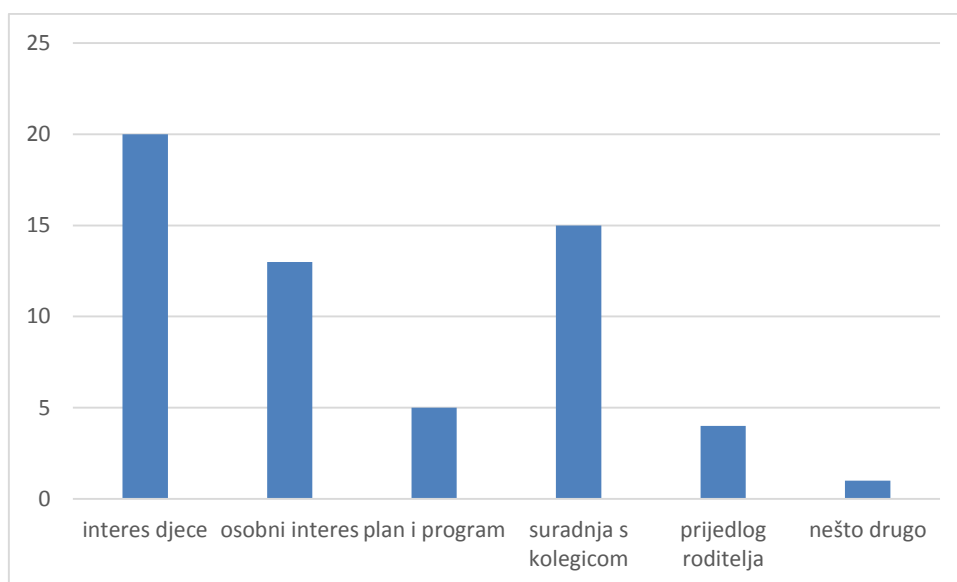
- Zdrava hrana- zdravo dijete
- Eko voćnjak
- Cvijeće našeg parka
- Nije smeće sve za vreće (razvrstavanje otpada)
- Očuvanje vode
- Reciklirajmo zajedno
- Od sjemena do biljke
- Dan planeta Zemlje
- Hranimo gladne ptice
- Kompostiranje
- Obnovljivi izvori energije
- Moj povrtnjak
- Eko livada
- Tvornica papira
- Čuvajmo prirodu
- Eko škola
- Za zelenu Zemlju
- Život biljaka
- Voda

6. Pitanje – Što vas je potaknulo na provođenje ekoloških projekata?

Ponuđeni odgovori su bili:

- a) Interes djece
- b) Osobni interes
- c) Plan i program
- d) Suradnja s kolegicom
- e) Prijedlog roditelja
- f) Nešto drugo _____

Na slici 5. vidljivo je kako je 20 odgojiteljica (80%) poticaj za provođenje projekata bio interes djece, za 13 odgojiteljica (52%) poticaj je bio osobni interes, za 5 odgojiteljica (20%) poticaj je bio plan i program, za 15 odgojiteljica (60%) poticaj je bila suradnja s kolegicom, za 4 odgojiteljice (16%) poticaj je bio prijedlog roditelja, a jedna je odgojiteljica (4%) kao poticaj navela nešto drugo (potrebe djece).

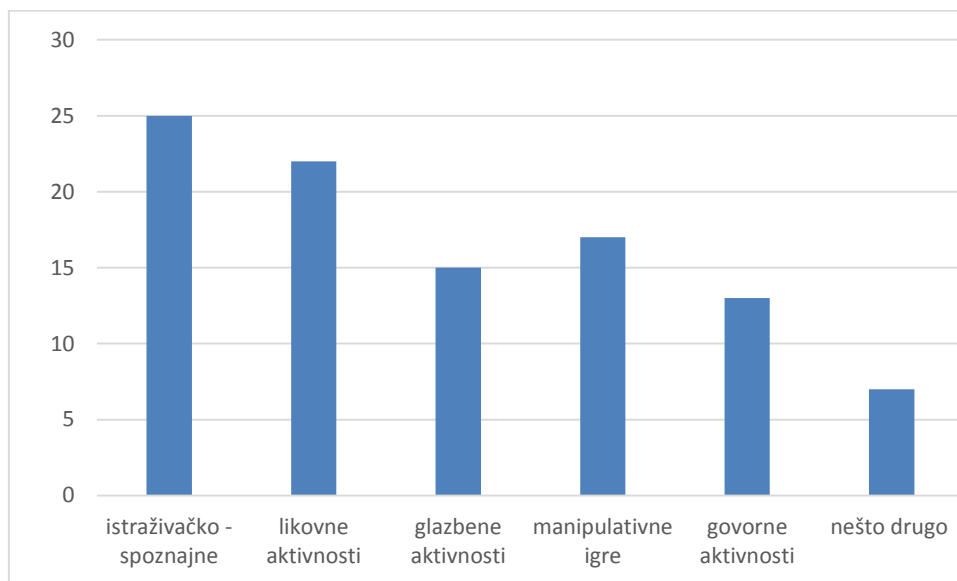

Slika 5. Poticaji za provođenje ekoloških projekata

7. Pitanje – Koje ste vrste aktivnosti koristili u ekološkim projektima?

- a) Istraživačko- spoznajne
- b) Likovne
- c) Glazbene
- d) Manipulativne igre
- e) Govorne aktivnosti
- f) Nešto drugo _____

Na slici 6. vidljivo je kako sve odgojiteljice koriste istraživačko – spoznajne aktivnosti u ekološkim projektima (100%), likovne aktivnosti 22 odgojiteljice (88%), glazbene 15 odgojiteljica (60%), manipulativne 17 odgojiteljica (68%), govorne aktivnosti 13 odgojiteljica (52%), jedna je odgojiteljica (4%) navela kako je koristila procesnu dramu, 7 je odgojiteljica (28%) navelo kako su koristile i nešto drugo: grupni rad (4%), radno – praktične aktivnosti (12%), šetnje, posjete i susrete (12%).

Slika 6. Vrste aktivnosti

8. Pitanje – Opišite nekoliko konkretnih aktivnosti koje ste provodili u ekološkim projektima.

Sve su odgojiteljice odgovorile na ovo pitanje, a odgovori su bili:

- Promatranje stabla kroz godišnja doba, bilježenje promjena
- Posjeta trgovini namještajem
- Recikliranje papira
- Sadnja eko povrtnjaka, voćnjaka i različitih biljaka
- Sortiranje otpada, izrada kontejnera za različite vrste otpada
- Likovno – kreativne aktivnosti od neoblikovanih materijala
- Skupljanje starog papira i PVC ambalaže
- Posjet konjušnici
- Posjet veterinaru
- Posjet reciklažnom dvorištu, izrada kompostera
- Izrada hranilice za ptice

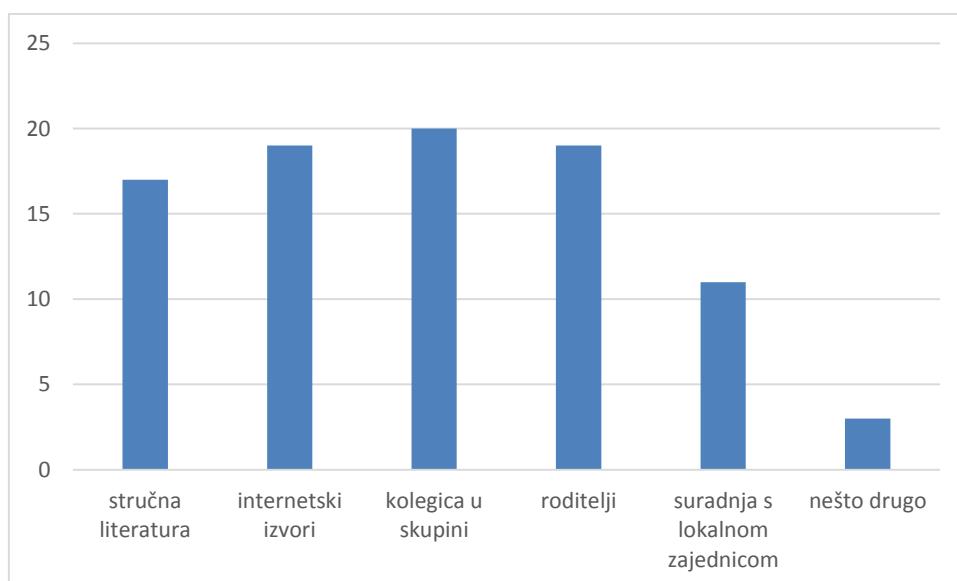
- Izrada ukrasa od prirodnih materijala
- Skupljanje smeća u vrtićkom dvorištu, uređivanje dvorišta
- Izrada terarija
- Sadnja, uzgoj i korištenje / priprema zdravih namirnica
- Pravljenje vodenice
- Eksperimenti s vodom i bojama
- Uspoređivanje i promatranje vode (iz slavine, kišnica, iz kanala)
- Izrada eko slikovnice

9. Pitanje – Što vam je pomoglo u pripremi i provedbi projekta?

Ponuđeni odgovori su bili:

- Stručna literatura
- Internetski izvori
- Kolegica u skupini
- Roditelji
- Suradnja s lokalnom zajednicom
- Nešto drugo _____

Na slici 7. vidljivo je kako je stručna literature kao pomoć bila za 17 odgojiteljica (68%), internetski izvori za 19 odgojiteljica (76%), kolegica u skupini za 20 odgojiteljica (80%), roditelji su bili pomoć za 19 odgojiteljica (76%), suradnja s lokalnom zajednicom za 11 odgojiteljica (44%), a 3 odgojiteljice (12%) navele su nešto drugo: iskustvo, intrinzična potreba za projektnim radom i djelatnici vrtića.

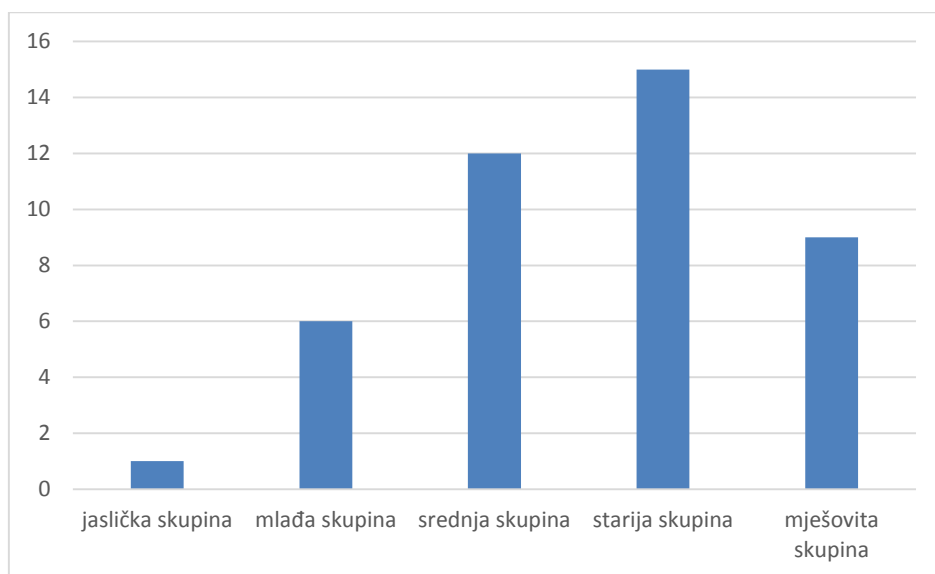
Slika 7. Pomoć u provedbi projekata

10. Pitanje – S kojom ste odgojnom skupinom provodili projekte?

Ponudeni odgovori su bili:

- a) Jaslička skupina (1-3 godine)
- b) Mlađa skupina (3-4 godine)
- c) Srednja skupina (4-5 godina)
- d) Starija skupina (5-6 godina)
- e) Mješovita skupina (3-6 godina)

Na slici 8. vidljivo je kako je jedna odgojiteljica (4%) projekte provodila u jasličkoj skupini, 6 odgojiteljica (24%) projekte je provodilo u mlađoj skupini, u srednjoj skupini 12 odgojiteljica (48%) je provodilo projekte, u starijoj skupini je 15 odgojiteljica (60%), a u mješovitoj skupini projekte je provodilo 9 odgojiteljica (36%).

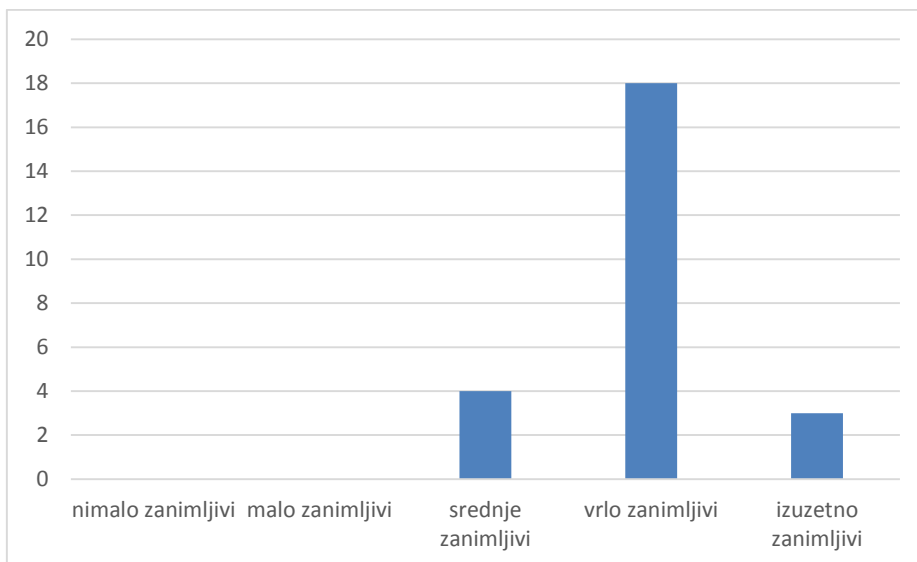

Slika 8. Odgojne skupine u kojima su provedeni projekti

11. Pitanje – Koliko su po Vašem mišljenju djeci zanimljivi ekološki projekti?

- a) Nimalo zanimljivi
- b) Malo zanimljivi
- c) Srednje zanimljivi
- d) Vrlo zanimljivi
- e) Izuzetno zanimljivi

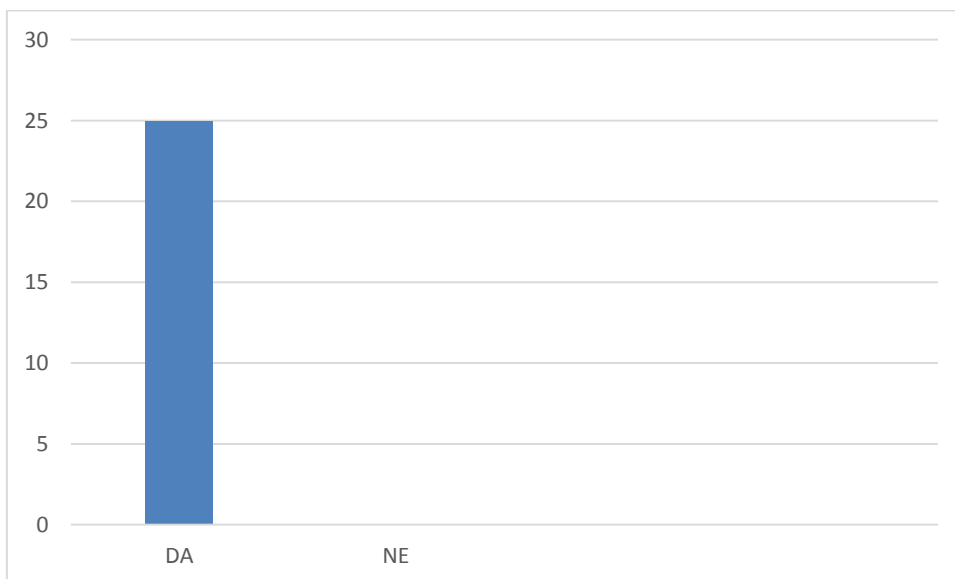
Na slici 9. vidljivo je kako je po osobnom mišljenju, 4 odgojiteljice (16%) ekološke projekte smatraju srednje zanimljivima djeci, 18 odgojiteljica (72%) ih smatraju vrlo zanimljivima, a izuzetno zanimljivima smatra 3 odgojiteljice (12%).

Slika 9. Zanimljivost ekoloških projekata

12. Pitanje – Biste li roditelje uključili u ekološke projekte i na koji način?

Na ovo su pitanje pozitivno odgovorile sve odgojiteljice.

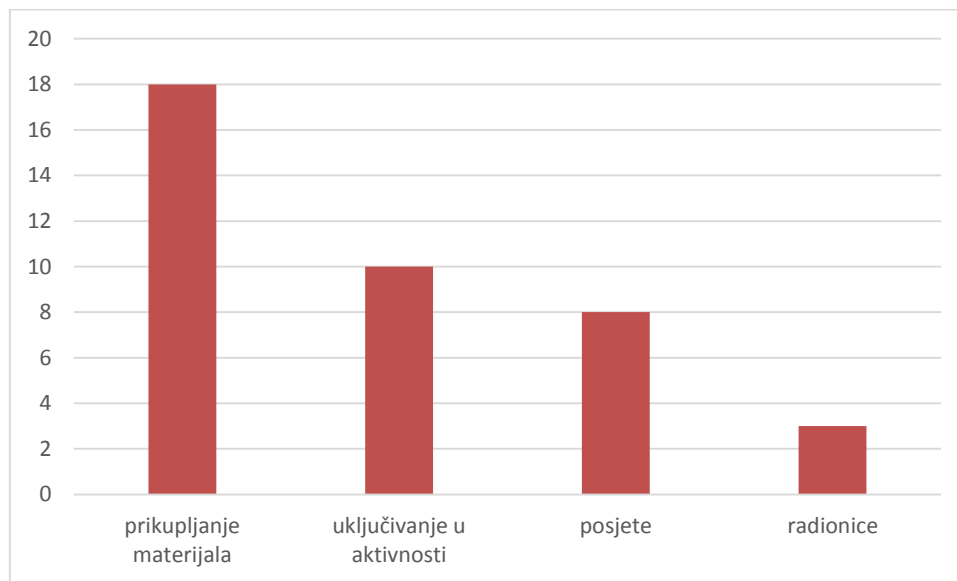

Slika 10. Uključivanje roditelja u ekološke projekte

Odgovori su bili:

- Da, u prikupljanju materijala.
- Uključivanjem u radne aktivnosti, izradi didaktike, odlaskom u posjete.
- Obavezno, u posjete povrtnjaku, voćnjaku, zajednički izleti u prirodu.
- Uključila bih ih na način da redovito sudjeluju u eko akcijama (sakupljanje različitog otpada; stari papir, pvc boce, baterije).

- Vrlo je važna suradnja s roditeljima pri opskrbi potrebnim materijalima, ali i razgovorom sa svojim djetetom da ih pripremi na zadanu temu.
- Bih. Donošenje potrebnih ekoloških materijala, pomoć pri organizaciji različitih posjeta.
- Da, uključivanjem u radionice.
- Sudjelovanjem u donošenju papira, tekstova, enciklopedija i sl.
- Da, npr. pomoć pri formiranju vrta, sadnji, sisanju, pomoć pri sakupljanju pvc boca (odnošenje u robne centre).

Slika 11. Način uključivanje roditelja u ekološke projekte

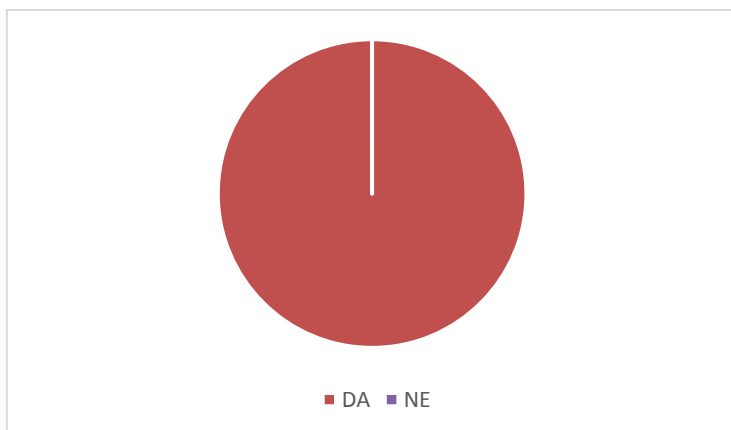
Na slici 11. vidljivo je kako bi najviše odgojiteljica, (72%) roditelje uključilo u prikupljanju materijala, zatim (40%) bi ih uključili u aktivnosti, u posjete (32%) i u radionice (12%).

13. Pitanje - Biste li provedbu ekoloških projekata preporučili i ostalim odgojiteljicama?

Ako da, zašto?

Na ovo su pitanje pozitivno odgovorile sve odgojiteljice.

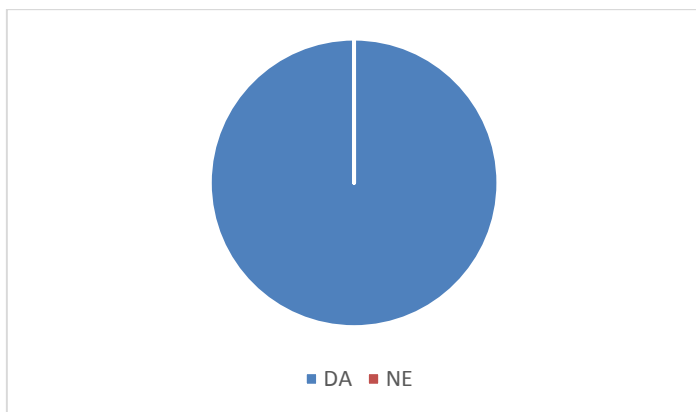
Slika 12. Preporuka ostalim odgojiteljicama

Odgovori su bili:

- Da, zbog važnosti i osvješćivanja mlađih za brigu o okolišu.
- Da, zbog očuvanja planete. Usaditi ljubav prema prirodi, kontroliranom odlaganju otpada.
- Da, zbog ranog razvijanja ekološke svijesti kod djece te zbog potrebe i poticanja istraživanja i iskustvenog učenja djece.
- Da, jer su projekti djeci zanimljivi i poučni.
- Da, zato što bi i druga djeca bila upućena u razne eko projekte, očuvanju okoliša I vlastitog zdravlja.
- Ekologija je način života i mislim kako bi toga trebali biti svjesni svi stanovnici naše planete.
- Nova iskustva, zanimljiv process do novoga, suradnički timski rad, pronalaženje novih metoda, želja za rastom u profesiju.
- Da, zbog iskustva djece, pozitivnih reakcija, razvojnog iskustva.
- Da, jer djeca stječu nove spoznaje i iskustva o očuvanju okoliša i prirodnih bogatstava.
- Da, ekološki projekti važni su za razvoj ekološke svijesti u djece.
- Da, jer djeca najbolje uče putem iskustva.
- Da, mislim da svi moramo pomoći u očuvanju prirodnih resursa i prirodnih bogatstava radi budućnosti naše djece.
- Radi podizanja svijesti o potrebi očuvanja našeg okoliša za bolju, zdraviju budućnost naše ljudske vrste.
- Da, radi istraživanja, stvaranja kroz igru i kontakta s prirodom.

14. Pitanje – Biste li se na ovu temu željeli dodatno educirati putem stručnog usavršavanja?

Na ovo su pitanje sve odgojiteljice dale pozitivan odgovor.

Slika 13. Dodatna edukacija o ekološkim projektima

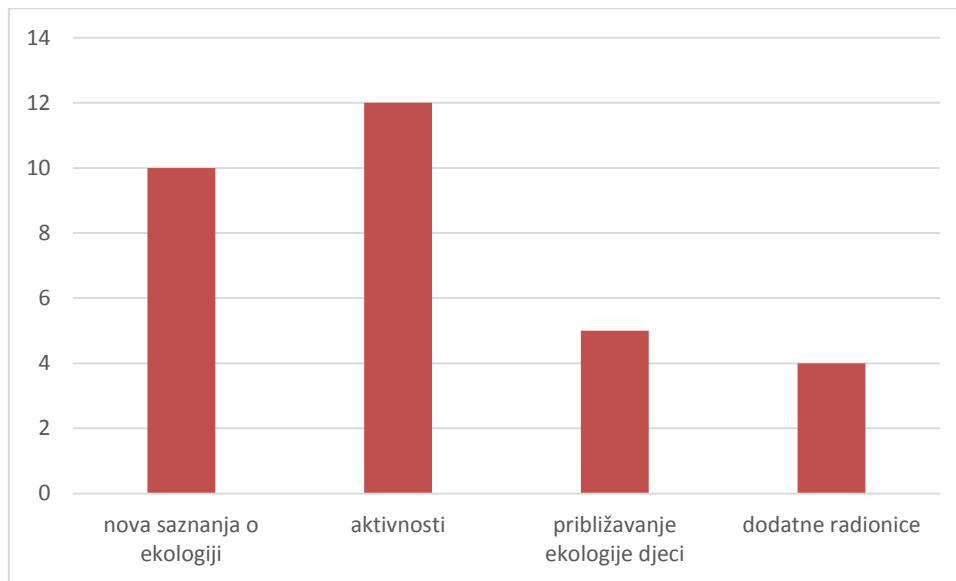
15. Pitanje – Što bi vas posebno zanimalo u vezi ekoloških projekata?

Na ovo su pitanje odgovorile sve odgojiteljice, a odgovori su bili:

- Klimatske promjene, prognoze o topljenju ledenjaka, nastajanje prašume.
- Sve.
- Konkretni aktivnosti vezane uz reciklažu materijala (papir, plastika).
- Zanima me kako ti projekti utječu na promjene ponašanja kod djece, ekološku svijest kod djece.
- Podizanje svijesti o važnosti ekologije već od vrtićke dobi.
- Kako možemo poboljšati okolinu u kojoj se nalazimo.
- Mogućnost uključivanja vrtića u obnovljive izvore energije.
- Kako doći do zelene zastave.
- Kako promijeniti način života i dati Zemlji zdraviju budućnost.
- Eko vrtovi, solarna energija.
- Prirodna energija, samoodrživi vrtić koji sam proizvodi energiju za svoje potrebe.

Grupirajući odgovore u nekoliko kategorija, na slici 14. vidljivo je kako 10 odgojiteljica (40%) zanimaju nova saznanja o ekologiji, 12 odgojiteljica (48 %) zanimaju aktivnosti u

vezi ekologije, 5 odgojiteljica (20%) zanima približavanje ekologije djeci, a dodatne radionice zanimaju 4 odgojiteljice (16%).

Slika 14. Posebna zanimanja u vezi ekoloških projekata

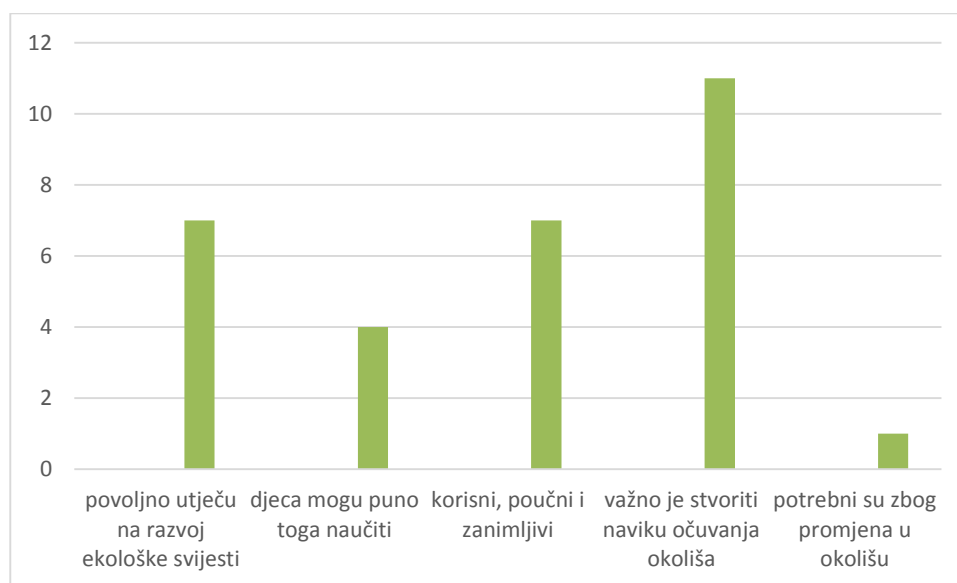
16. Pitanje – Koje je Vaše mišljenje o ekološkim projektima u dječjem vrtiću?

Sve su odgojiteljice odgovorile na ovo pitanje, a odgovori su bili:

- Potrebni su jer smo sve više suočeni s klimatskim promjenama i narušenim ekološkim sustavom.
- Ekološki projekti su poučni, djeci privlačni i zanimljivi te od najranije dobi potiču svijest i brigu za okoliš te očuvanje prirode, potiču i suradnju s roditeljima.
- Potrebni su za razvoj ekološke svijesti kod djece.
- Znanja koja djeca usvoje, posebno ekološke navike, koristit će im cijeli život.
- Potrebno ih je provoditi tijekom cijele godine.
- Smatram da se premalo provode, a aktivnosti je potrebno prilagoditi tako da budu istraživačke.
- Ekološki projekti provode se u vrtićima, a ono što nedostaje je bolja suradnja s lokalnom zajednicom, radionice za djecu od strane educiranih.

Grupirajući mišljenja u nekoliko kategorija, na slici 15. vidljivo je kako 7 odgojiteljica (28%) smatra kako ekološki projekti povoljno utječu na razvoj ekološke svijesti, 4 odgojiteljice (16%) smatraju kako djeca puno toga mogu naučiti, 7 odgojiteljica (28%) smatra kako su ekološki projekti korisni, poučni i zanimljivi, 11 odgojiteljica (44%) smatra kako je važno

stvoriti naviku očuvanja okoliša, a jedna odgojiteljica (4%) smatra kako su ekološki projekti potrebni zbog promjena u okolišu.

Slika 15. Mišljenje odgojitelja o ekološkim projektima

Rezultati ankete pokazuju kako sve odgojiteljice provode projekte koji uglavnom traju 1-2 tjedna. Također, sve odgojiteljice provode i projekte ekološke tematike. Na projekte ih najviše potiče interes djece, suradnja s kolegicom i osobni interes. Aktivnosti koje se najviše provode u projektima su istraživačko – spoznajne i likovne aktivnosti. Kao pomoć u provedbi i pripremi projekata, sve je podjednako zastupljeno. Odgojiteljice su projekte najčešće provodile u srednjoj i starijoj odgojnoj skupini te ih smatraju djeci vrlo zanimljivima. Prema rezultatima ankete, sve bi se odgojiteljice htjele dodatno stručno usavršiti u vezi ekoloških projekata, a ono što ih najviše zanima jesu nove aktivnosti i nova saznanja o ekologiji. Odgojiteljice imaju pozitivan stav prema ekološkim projektima u dječjem vrtiću te smatraju kako je važno stvoriti naviku očuvanja okoliša, kako su korisni, poučni i zanimljivi te kako povoljno utječu na razvoj ekološke svijesti.

Nakon obrade ankete, dojam o provedbi projekata u dječjem vrtiću je pozitivan. Sve odgojiteljice provode ekološke projekte, a na to ih najviše motivira interes djece, što je pozitivno jer djeca trebaju biti u središtu odgojno – obrazovnoga rada. Prosječno trajanje projekata od 1 – 2 tjedna je možda kratko jer se u tome periodu ne može toliko doći do novih spoznaja, razvoja pozitivnih navika i sl. Projekti bi trebali trajati koliko i interes djece za određenu temu. Teme ekoloških projekata koje su odgojiteljice navele su aktualne, zanimljive i poučne. Najveća zastupljenost istraživačko – spoznajnih aktivnosti u provedbi projekata pokazuje pozitivan stav odgojitelja prema istraživanju i otkrivanju novih spoznaja te pozitivan

stav prema prenošenju tih spoznaja djeci. Stav odgojitelja prema uključivanju roditelja u ekološke projekte je pozitivan te ih na razne načine pokušavaju uključiti što pokazuje njihovu spremnost na suradnju i partnerstvo s roditeljima, a to je ono čemu bi svaki vrtić trebao težiti. Također, pozitivan stav odgojitelja prema provedbi ekoloških projekata i stručnom usavršavanju je motivirajuć i pokazuje kako će se takvi projekti i u budućnosti provoditi. Ono na čemu bih ja više težila jest suradnja s ostalim vrtićima i lokalnom zajednicom jer otvorenošću za nove spoznaje, obogaćuje se iskustvo i širi se znanje.

7. ZAKLJUČAK

Projekt jest oblik integriranog kurikulumu u kojemu djeca prema vlastitim interesima i mogućnostima, u suradnji s drugom djecom poduzimaju različite aktivnosti (istraživačke, manipulativne, itd.) u kojima aktivno stječu iskustva i znanja. Rad na projektu vremenski je neograničen, ovisi o interesu djece. Odgojitelj treba biti nenametljiv, uloga mu je poticati djecu na stupanje u različite interakcije te pomoći im u boljem razumijevanju vlastitog iskustva i okruženja.

Rezultati ankete pokazuju kako odgojiteljice u svome radu provode projekte koji su najčešće inicirani od strane djece. Koriste različite materijale i aktivnosti kako bi djeci što bolje približi temu i potaknuli ih na istraživanje. Teme poput „Reciklirajmo zajedno“, „Nije smeće sve za vreće“, „Od sjemena do biljke“, itd. aktualne su, djeci zanimljive te imaju veliki utjecaj na razvoj ekološke svijesti djece. Razvoj ekološke svijesti djece jest ono što se želi postići provedbom ekoloških projekata u dječjem vrtiću. Zbog toga je važna uzajamna suradnja između svih čimbenika (odgojitelji – roditelji – lokalna zajednica) te kontinuirana edukacija i stručna usavršavanja na temu ekologije.

8. LITERATURA

- Biketa – Caktaš, B., 2008. : Dječji vrtić Ciciban: Ekološki odgoj. http://dv-ciciban.hr/?page_id=185, pristupljeno 20.06.2018.
- De Haan, G. (1993.), Uvod u ciljeve, sadržaje i metode obrazovanja za zaštitu prirode. <http://hrcak.srce.hr/search/?q=uvod+u+ciljeve%2C+sadr%C5%BEaje+i+metode+obrazovanje> pristupljeno 22.6.2018.
- Erz, W., (1993.), Zaštita prirode i shvaćanje prirode kao osnova obrazovanja za zaštitu prirode. <http://hrcak.srce.hr/search/?q=za%C5%A1tita+prirode+i+shva%C4%87anje+prirode> pristupljeno 19.6.2018.
- Katz G. L., Chard, S. C. (1989.), Engaging Children's Minds: The Project Approach, ERIC/EECE, Pennsylvania, Urbana.
- Kovačec, A., (1999.), Hrvatski opći leksikon, Zagreb, Leksikografski zavod Miroslava Krležice.
- Lay, V., (1993.), Obrazovanje za okoliš u Hrvatskoj. <http://hrcak.srce.hr/search/?q=obrazovanje+za+okoli%C5%A1+u+hrvatskoj> pristupljeno 19.6.2018.
- Slunjski, E., (2001.), Integrirani predškolski kurikulum : rad djece na projektima, Zagreb, Mali profesor
- Slunjski, E. , (2012.). Tragovima dječjih stopa, Zagreb, Profil knjiga d.o.o.
- Starčević, I., Uzelac, V., (1999.), Djeca i okoliš, Rijeka, Adamić.
- Uzelac, V., (2008.), Cjeloživotno učenje za održivi razvoj. Rijeka, Učiteljski fakultet.
- Uzelac, V. (2014.), Djeca – odgoj i obrazovanje – održivi razvoj, Zagreb, Golden marketing – Tehnička knjiga.
- Uzelac, V., (1993.), Djelatnosti u razvoju ekološke osjetljivosti djece, Zagreb, Hrvatski pedagoško-književni zbor.
- Uzelac, V., (1999.), Ekologija - korak bliže djetetu : zbornik radova stručno-znanstvenog skupa : Rijeka, 21. - 23. listopada 1999, Rijeka : Grad Rijeka : Dječji vrtić Rijeka : Adamić, 2000.

9. PRILOZI

Prilog 1

Anketa za odgojitelje o provedbi ekoloških projekata u odgojno – obrazovnome radu

Poštovani,

Ova se anketa provodi u svrhu istraživanja za diplomski rad pod nazivom „Ekološki projekti u dječjem vrtiću.“ Anketa je anonimna. Namijenjena je odgojiteljima, a cilj je saznati koliko se ekološki projekti provode u odgojno – obrazovnome radu.

Unaprijed zahvaljujem na izdvojenom vremenu za ispunjavanje ankete.

SPOL: M/Ž

DOB: _____

GODINE RADNOGA ISKUSTVA: _____

1. Provodite li projekte u svome radu?
  - a) DA
  - b) NE

2. Koliko često provodite projekte?
  - a) Jednom tjedno
  - b) Jednom mjesečno
  - c) 2-3 puta mjesečno
  - d) Jednom godišnje
  - e) _____

3. Koliko dugo traju projekti koje provodite?
  - a) 2-3 dana
  - b) 1- 2 tjedna
  - c) Mjesec dana
  - d) Nekoliko mjeseci
  - e) Godinu dana
  - f) _____

4. Navedite projektne teme koje ste do sada provodili.

---

5. Provodite li projekte koji su tematski vezani uz ekologiju?

DA / NE

(Ako je odgovor DA, napišite koje su to teme)

---

6. Što Vas je potaknulo na provođenje ekoloških projekata? *(Možete zaokružiti više odgovora).*

- a. Interes djece
- b. Osobni interes
- c. Plan i program
- d. Suradnja s kolegicom
- e. Prijedlog roditelja
- f. Nešto drugo _____

7. Koje ste vrste aktivnosti koristili u ekološkim projektima? *(Možete zaokružiti više odgovora).*

- a. Istraživačko - spoznajne
- b. Likovne
- c. Glazbene
- d. Manipulativne igre
- e. Govorne aktivnosti
- f. _____

8. Opišite nekoliko konkretnih aktivnosti koje ste provodili u ekološkim projektima.

---

9. Što Vam je pomoglo u pripremi i provedbi projekta?

- a. Stručna literatura
- b. Internetski izvori
- c. Kolegica u skupini
- d. Roditelji
- e. Suradnja s lokalnom zajednicom
- f. _____

10. S kojom ste odgojnom skupinom provodili projekte?

- a. Jaslička skupina (1-3 godine)
- b. Mlađa skupina (3-4 godine)
- c. Srednja skupina (4-5 godina)
- d. Starija skupina (5-6 godina)
- e. Mješovita skupina (3-6 godina)

11. Koliko su po Vašem mišljenju djeci zanimljivi ekološki projekti?

- a. Nimalo zanimljivi
- b. Malo zanimljivi
- c. Srednje zanimljivi
- d. Vrlo zanimljivi
- e. Izuzetno zanimljivi

12. Biste li roditelje uključili u ekološke projekte i na koji način?

---

13. Biste li provedbu ekoloških projekata preporučili i ostalim odgojiteljicama?
Ako DA, zašto?

---

14. Biste li se na ovu temu željeli dodatno educirati putem stručnog usavršavanja?

a. DA

b. NE

15. Što bi Vas posebno zanimalo u vezi ekoloških projekata?

---

16. Koje je Vaše mišljenje o ekološkim projektima u dječjem vrtiću?
